

მუხლი 413. ზიანის ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისათვის

1. არაქონებრივი ზიანისათვის ფულადი ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვილ იქნეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით.

2. სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების შემთხვევებში დაზარალებულს შეუძლია მოითხოვოს ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისთვისაც.

I. ზოგადი.....	1
II. მორალური ზიანის ანაზღაურება 413 I მუხლის მიხედვით	1
III. 413 II მუხლის მიხედვით მორალური ზიანის ანაზღაურების წინაპირობები	2
1. პასუხისმგებლობის საფუძველი.....	2
2. სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება.....	2
IV. მორალური ზიანისათვის ფულადი კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრა.....	4
1. კომპენსაციის მიზანი.....	5
2. არამატერიალური ზიანი აღქმა-გაცნობიერების სრულად დაკარგვისას.....	6
3. ცხოვრების ხარისხის ობიექტური გაუარესება, როგორც საორიენტაციო მასშტაბი	6
V. ფულადი კომპენსაცია პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში	7

I. ზოგადი

413 I მუხლის ფორმულირება, რომელიც ზიანის ცნების ქვეშ ქონებრივი ზიანის გარდა ასევე არაქონებრივსაც (არამატერიალური ან მორალური ზიანი¹) აერთიანებს, ამავდროულად ნათელყოფს, რომ მისი ანაზღაურება მხოლოდ გამონაკლისის სახითაა დასაშვები, კერძოდ კანონით ზუსტად გათვალისწინებულ შემთხვევებში.² 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი გარკვეულწილად აფართოებს 1-ლი ნაწილის მოქმედების სფეროს – თუ საქმე ეხება პირის სხეულის ან ჯანმრთელობის დაზიანებას, მოთხოვნის საფუძვლისაგან დამოუკიდებლად, დამზიანებელი ყოველთვის ვალდებულია გადაუხადოს დაზარალებულს კომპენსაცია მიყენებული სულიერი ტანჯვისათვის.³

II. მორალური ზიანის ანაზღაურება 413 I მუხლის მიხედვით

413 I მუხლის მიხედვით მორალური ზიანის ანაზღაურებას ორი წინაპირობა აქვს. ეს არის (იხ. ქონებრივის არაქონებრივის გამიჯვნასთან დაკავშირებით მუხ. 408 მე-10 და

¹ არასწორია *ცერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელმეკრულებო სამართალი, თბილისი 2014, 658, როდესაც ის არამატერიალურ ზიანს თავის მხრივ ყოფს ქონებრივი და არაქონებრივ ხასიათის ზიანად.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 20 იანვრის № ას-1156-1176-2011 განჩინება; იხ. შედარებით-სამართლებრივი მიმოხილვისათვის *ცერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელმეკრულებო სამართალი, თბილისი 2014, 662-ე და მომდევნო გვერდები; *ბიჭია*, დაზარალებულის გარდაცვალებისას ზიანის ანაზღაურების პრობლემა, სამართალი და მსოფლიო № 4/2016, 53.

³ შდრ. *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 32.

მომდევნო ველები) პირისათვის მორალური ზიანის მიყენება და შესაბამისი კანონისმიერი დანაწესი, რომელიც ამ ტიპის ზიანის ანაზღაურებას ითვალისწინებს. ამგვარი სპეციალური კანონისმიერი დანაწესის მაგალითია დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კანონის 10 I, პაციენტის უფლებების შესახებ კანონის მე-10, სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ კანონის 12 IV და 17 III, სამედიცინო დაზღვევის შესახებ კანონის 10 ვ) და რეკლამის შესახებ კანონის 21 III მუხლები, ასევე 18 VI 2 მუხლი (იხ. ამასთან დაკავშირებით ქვემოთ მე-13 და მომდევნო ველები, ასევე მუხ. 18 99-ე და მომდევნო ველები).⁴

413 I მუხლის ანალოგიით გამოყენება გამორიცხულია, რაც თავად დანაწესიდან გამომდინარეობს.

კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრისათვის იხ. ქვემოთ მე-8 და მომდევნო ველები.

III. 413 II მუხლის მიხედვით მორალური ზიანის ანაზღაურების წინაპირობები

1. პასუხისმგებლობის საფუძველი

3 413 II მუხლის სისტემური ადგილიდან გამომდინარე (იხ. მუხ. 408 1-ლი ველი), ის არ წარმოადგენს მოთხოვნის დამოუკიდებელ საფუძველს. ამ დანაწესის წინაპირობაა, რომ დამზიანებელი სხვა, პასუხისმგებლობის წარმოშობი, საფუძველიდან გამომდინარე ვალდებული იყოს ანაზღაუროს ზიანი სხეულის ან ჯანმრთელობის დაზიანებისათვის. 413 II მუხლი მხოლოდ ავრცელებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას მორალურ ზიანზე. ბრალეული დელიქტით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების გარდა, 413 II მუხლის გამოყენების სფეროს წარმოადგენს სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობა და პასუხისმგებლობა საფრთხის გამოწვევისათვის.⁵ თუმცა დანაწესი თავის ფუნქციას ინარჩუნებს ასევე, მაგალითად, დავალების გარეშე სხვისი საქმეების შესრულებისას (969-ე და მომდევნო მუხლები) წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების შემთხვევაში.

2. სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება

4 მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება წარმოიშვება არა ნებისმიერი სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების შემთხვევაში, არამედ მხოლოდ 413 II მუხლში მოხსენიებული სიკეთეების – სხეულის ან ჯანმრთელობის – დაზიანებისას. ხელშეკრულების შეუსრულებლობა მაშინაც კი არ განაპირობებს მორალური ზიანის

⁴ შდრ. მორალური ზიანის დეფინიციისათვის *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 32-ე და მომდევნო გვერდი; *ძლიერიშვილი*, სატრანსპორტო საშუალების ექსპლოატაციის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურება, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2012), 110.

⁵ BGH NJW 2009, 3026; *ზოიძე*, ჭანტურია/ახვლედიანი/ზოიძე/ჯორბენაძე (რედ.), საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი მესამე, მუხ. 413, 471; *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 33; *ძლიერიშვილი*, სატრანსპორტო საშუალების ექსპლოატაციის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურება, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2012), 110.

ანაზღაურების ვალდებულებას, როდესაც თავად ხელშეკრულება არამატერიალურ ინტერესს ემსახურებოდა.⁶

სხეული და ჯანმრთელობა 413 II მუხლში იმავე მნიშვნელობით არის გამოყენებული რაც სამოქალაქო კოდექსის ყველა სხვა ნორმაში, რომელიც ითვალისწინებს ამ სიკეთეების დაზიანების გამო პასუხისმგებლობას (მაგ. მე-1000 მუხლი).⁷ ისევე როგორც დელიქტური, ასევე სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის ფარგლებში სხეულისა და ჯანმრთელობის დაზიანებამ შეიძლება განაპირობოს მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება, თუმცა ამ უკანასკნელ შემთხვევაში დეტალურად უნდა შემოწმდეს, იცავდა თუ არა დარღვეული სახელშეკრულებო ვალდებულება კონტაქტის ამ სიკეთეებს. გულისხმიერების ვალდებულებების შემთხვევაში (316 II) ეს, ჩვეულებრივ, სახეზეა, განსხვავებით შესრულების ვალდებულებისგან, რომელიც, როგორც წესი, მხოლოდ ქონებრივი ინტერესის განხორციელებისაკენ არის მიმართული და არა სხეულისა და ჯანმრთელობის დაცვისაკენ.⁸

413 II მუხლში ადამიანის **სიცოცხლე** არ არის მოხსენიებული დაცულ სიკეთედ, რის გამოც გარდაცვალებულის ახლობლებს არ აქვთ უფლება მოითხოვონ ამით გამოწვეული სულიერი ტკივილისათვის ფულადი კომპენსაცია.⁹ ამიტომაც საბოლოო ჯამში 413-ე მუხლის ფარგლებს სცდება უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება (ამას სასამართლო თავადვე აღიარებს დასკვნით ნაწილში),¹⁰ როდესაც ის

⁶ *Looschelders, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 333*: ქორწილში დასაკვრელად მოწვეული მუსიკალური ბენდის უარი ცერემონიამდე რამდენიმე საათით ადრე, რის გამოც საღამო მუსიკალური აკომპანიმენტის გარეშე ჩაივლის, არ ანიჭებს შემკვეთს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას.

⁷ *Wagner, in Münchener Kommentar zum BGB, 6. Aufl. 2013, § 823 Rn. 113*, მართალია, სხეულისა და ჯანმრთელობის დაზიანების ერთმანეთისაგან ზუსტი გამიჯვნა საკმაოდ პრობლემურია, რადგან ზოგადი კრიტერიუმში, რომელიც გარეგან სიმრთელესა და შინაგან სასიცოცხლო პროცესებზე აკეთებს აქცენტს, საბოლოო ჯამში არაფრისმომცემია და მხოლოდ მარტივი შემთხვევების ცალსახა სუბსუმფიციის საშუალებას იძლევა (ალიყური, ცემა ან საკბეჩი კბილის დაკარგვა, როგორც სხეული დაზიანება), თუმცა ცალსახა მიჯნის გავლების აუცილებლობა არც არსებობს, რადგან ორივე დაზიანებაზე ერთი და იგივე სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდება; შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 20 იანვრის №ას-1156-1176-2011 განჩინება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 16 დეკემბრის № 2ბ/5775-15 გადაწყვეტილება (4.2.), სადაც ორივე სიკეთე ერთიანი დეფინიციით არის მოცული, რაც საბოლოო ჯამში გაუმართლებელია.

⁸ *BGH NJW 2009, 3025*: კლიენტს შეუძლია ადვოკატისაგან, რომლის არასწორმა რჩევამ მისი გადატაკება და პოსტტრავმატული სტრესული აშლილობა გამოიწვია, მოითხოვოს მატერიალური ზიანის ანაზღაურება, ჯანმრთელობის შერყევით გამოწვეული ზიანის ჩათვლით, თუმცა ვერ მოითხოვს კომპენსაციას სულიერი ტანჯვისათვის, რადგან რჩევის ვალდებულების დაცვითი მიზანი (იხ. მუხ. 412 მე-10 და მომდევნო ველები) მხოლოდ ქონებრივი ინტერესის დაცვით შემოიფარგლებოდა.

⁹ *Looschelders, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 334*, თუმცა შდრ. განსხვავებული მოსაზრებისათვის *ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბილისი 2003, 131, თუმცა გაუგებარია, თუ რა მატერიალურ-სამართლებრივ საფუძველს ეყარება ის; უფრო გამართულია *ცერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი 2014, 659-ე და მომდევნო გვერდი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 4 თებერვლის № ას-1015-1287-09 გადაწყვეტილება - *ნაჭყებია*, სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2000-2013), 161; 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება; *ბიჭია*, დაზარალებულის გარდაცვალებისას ზიანის ანაზღაურების პრობლემა, სამართალი და მსოფლიო № 4/2016, 52.

¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 9 სექტემბრის № ას-979-940-2014 განჩინება; არასწორია ამ საკითხთან დაკავშირებით *ბიჭია*, დაზარალებულის გარდაცვალებისას ზიანის ანაზღაურების პრობლემა, სამართალი და მსოფლიო № 4/2016, 53.

ავიაკომპანიის მიერ გარდაცვლილი პირის ცხედრის სხვაგან გაგზავნისა და ამით გამოწვეულ განცდებს მიიჩნევს გარდაცვლილის ნათესავებისათვის მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძვლად.¹¹ რისგანაც განსხვავდება შოკით (და ზოგადად ფსიქიკური დარღვევით) მიყენებული ზიანის შემთხვევები (იხ. მუხ. 412 მე-18 ველი), რადგან აქ საქმე ეხება უშუალოდ ახლობელი პირის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას.¹²

7 როგორც ეს 413 მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებიდან გამომდინარეობს, ანაზღაურებას არ ექვემდებარება ე. წ. **სამოყვარულო (აფექციის) ინტერესი**.¹³ სამოყვარულო ინტერესის დაზიანება სახეზე გვაქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზიანებულ ან განადგურებულ ნივთს დაზარალებულისათვის განსაკუთრებული არამატერიალური ღირებულება ჰქონდა (შინაური ცხოველი, სამახსოვრო საჩუქარი). თუმცა მათი განადგურების შემთხვევაშიც ანაზღაურებადია ამ ცხოველის ან ნივთის მხოლოდ ობიექტური ღირებულება.¹⁴

IV. მორალური ზიანისათვის ფულადი კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრა

8 როგორც ეს 413 I მუხლშია ნახსენები (რაც ამ მუხლის მეორე ნაწილის შემთხვევაშიც რჩება ძალაში) მორალური ზიანისათვის კომპენსაციის ოდენობა უნდა იყოს **გონივრული და სამართლიანი**, რაც პირველ რიგში გულისხმობს კომპენსაციის მიზნის გათვალისწინებას.

¹¹ ზემოთ მოყვანილი, ცხედრის სხვაგან გადაგზავნის შემთხვევისაგან განსხვავებით უფრო გამართლებულია თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა თავის გადაწყვეტილებაში (2011 წლის 17 ნოემბრის № 28/2774-11 გადაწყვეტილება (4.2.3.), ასევე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება), როდესაც სასამართლო ახლობელი პირის გარდაცვალების გამო უშუალოდ დაზარალებულის ჯანმრთელობის დაზიანებაზე აკეთებს აქცენტს, თუმცა ამ ორ მოვლენას შორის კავშირის პრეზუმფციის რანგში აყვანა უკვე არასწორია, შდრ. ამასთან დაკავშირებით მუხ. 412 მე-18 ველი; შდრ. ასევე 2012 წლის 12 მარტის № ას-100-96-2012 გადაწყვეტილება, სადაც ბუნდოვანია, თუ რა წარმოადგენს მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძველს, შვილის გარდაცვალებით გამოწვეული სულიერი ტკივილი, თუ ამით განპირობებული ჯანმრთელობის დაზიანება, როგორც ამ სულიერი ტკივილის მიზეზი. სასამართლოს მსჯელობის გაზიარება მხოლოდ ამ უკანასკნელ შემთხვევაშია შესაძლებელი, იხ. საპირისპირო გადაწყვეტის კრიტიკისათვის მომდევნო სქოლიო.

¹² არასწორია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 20 იანვრის № ას-1156-1176-2011 განჩინება, სასამართლოს ყურადღების მიღმა რჩება ის გარემოება, რომ დაზარალებული მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძვლად უთითებდა არა უბინაობით, გაუთვალისწინებელი ვალებითა და ახლობელი ადამიანის გარდაცვალებით, არამედ აღნიშნული გარემოებების გამო საკუთარი (ფიზიკური და ფსიქიკური) ჯანმრთელობის გაუარესებით გამოწვეულ სულიერ ტანჯვაზე, რაც საკმარისი საფუძველია 413 II მუხლის მიხედვით ამ ზიანის ანაზღაურებისათვის. პრობლემურ საკითხს ამ შემთხვევაში მხოლოდ მიზეზ-შედეგობრიობა წარმოადგენდა (412), რასაც სასამართლო გაკვრით და არადაამაჯერებლად შეეხო (იხ. მუხ. 412 მე-40 და 50-ე სქოლიო) და არა მოცემული ზიანის 413 II მუხლის ქვეშ სუბსუმცია.

¹³ *Looschelders, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 303*; შდრ. *გერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელმწიფო სამართალი, თბილისი 2014, 661 და იქ ხსენებული „სუბიექტური ინტერესი“, თუმცა იქვე მოყვანილი მაგალითი უკვე მატერიალური ზიანის სფეროს განეკუთვნება.

¹⁴ *Looschelders, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 303*; შდრ. *გერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/რობაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელმწიფო სამართალი, თბილისი 2014, 672-ე და მომდევნო გვერდი.

1. კომპენსაციის მიზანი

დამზიანებლის მიერ დაზარალებულისათვის მიყენებულ სულიერ ტკივილს პირდაპირი ფულადი ექვივალენტი არ გააჩნია, ამიტომაც გადაამწყვეტია ამ კომპენსაციის მიზანი, რაც თავის მხრივ კამათის საგანს წარმოადგენს. თავდაპირველად მორალური ზიანის ანაზღაურების ფუნქციად, მატერიალური ზიანის კომპენსაციის დარად, არამატერიალური ზიანის გამოსწორება იყო მიჩნეული.¹⁵ მოგვიანებით გაბატონებული შეხედულების¹⁶ თანახმად მორალური ზიანის კომპენსაციის მოთხოვნა მიჩნეულ იქნა თავისებური ტიპის მოთხოვნად, რომელიც აუცილებელი არ არის ყველა მნიშვნელოვან პუნქტში გადაიკვეთოს მატერიალური ზიანის მოთხოვნის უფლებასთან. ის არსებითად განსხვავება „ნამდვილი“ ზიანის მოთხოვნის უფლებისაგან იმით, რომ მას გამოსწორების ფუნქციის გარდა ასევე **მორალური დაკმაყოფილების** ფუნქციაც („სულიერი ტკივილის დადებითი ემოციით შეცვლა“¹⁷) ენიჭება (მორალური ზიანის ანაზღაურების ორმაგი ფუნქცია).¹⁸ აქიდან გამომდინარე სულიერი ტკივილისათვის ფულადი კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრისას გასათვალისწინებელია კონკრეტული შემთხვევის ყველა თავისებურება, მათ შორის დამზიანებლის ბრალის ხარისხი¹⁹ და მხარეთა ქონებრივი,²⁰ თუ ოჯახური²¹ მდგომარეობა (შდრ. დეტალურად ამასთან დაკავშირებით **მუხ. 18 102-ე და მომდევნო ველები**).²²

¹⁵ BGHZ 7, 226; შდრ. გერმანიის ფედერალური სასამართლოების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით მიღებული განსაკუთრებული გადაწყვეტილებების რეზიუმეთა ერთობლიობა, იხ. ბმულზე: <http://library.court.ge/index.php?id=2669> (8.3.2017).

¹⁶ BGH NJW 1955, 1675.

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 19 მაისის № ას-998-956-2013 განჩინება; 2013 წლის 8 ნოემბრის № ას-370-352-2013 განჩინება; 2009 წლის 9 ნოემბრის № ას-823-1109-09 განჩინება; 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება; ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.25.); *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 33.

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 3 აპრილის № ას-1477-1489-2011 განჩინება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2012 წლის 10 ივლისის №28/679-12 გადაწყვეტილება (4.3.); თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 16 დეკემბრის № 28/5775-15 გადაწყვეტილება; ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.24.); *ცერცვაძე*, ძლიერიშვილი/ცერცვაძე/როზაქიძე/სვანაძე/ცერცვაძე/ჯანაშია, სახელმწიფო სამართალი, თბილისი 2014, 672-ე და მომდევნო გვერდი; *ბიჭია*, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, მართლმსაჯულება და კანონი, № 3(51)/2016, 104; *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 33; *ძლიერიშვილი*, სატრანსპორტო საშუალების ექსპლოატაციის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურება, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2012), 111.

¹⁹ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.24.); შდრ. ასევე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება.

²⁰ BGHZ 18, 157; ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.24.); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 17 ნოემბრის № 28/2774-11 გადაწყვეტილება (4.2.3.); 2012 წლის 12 მარტის გადაწყვეტილება № ას-100-96-2012; *კვანტალიანი*, პაციენტის უფლებები და ჯანმრთელობის დაცვის პერსონალის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლები, 159-ე და მომდევნო გვერდი; *ბიჭია*, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, მართლმსაჯულება და კანონი, № 3(51)/2016, 106.

²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2004 წლის 25 ივნისის № ას-894-1514-04 განჩინება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2012 წლის 10 ივლისის № 28/679-12 გადაწყვეტილება (4.2.); ქუთაისის სააპელაციო

10 თუმცა დღესდღეობით გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, მორალური დაკმაყოფილების ფუნქციას მხოლოდ დამზიანებლის **განზრახვის**, ან **უხეში გაუფრთხილებლობის** შემთხვევაში ენიჭება დამოუკიდებელი მნიშვნელობა.²³ ასევე გასათვალისწინებელია თავად **პასუხისმგებლობის საფუძველიც**. მაგალითად, ავტოსაგზაო შემთხვევის, ან საფრთხის გამომწვევი დელიქტების შემთხვევაში დამზიანებლის ბრალი არანაირ როლს არ თამაშობს, განსხვავებით, სხეულის განზრახ დაზიანების, ან სქესობრივი დანაშაულის შემთხვევებში.²⁴

2. არამატერიალური ზიანი აღქმა-გაცნობიერების სრულად დაკარგვისას

11 ხსენებული კრიტერიუმების თანახმად განსაკუთრებით პრობლემურია მორალური ზიანის ფულადი კომპენსაცია იმ შემთხვევებში, როდესაც დაზარალებული სრულად კარგავს აღქმა-გაცნობიერების უნარს. მაგალითად, დამზიანებელი ცემისას დაზარალებულს იმგვარად დაუზიანებს თავის ტვინს, რომ ამის შემდეგ ეს უკანასკნელი სრულებით კარგავს რაიმეს აღქმის უნარს და ლოგინს არის მიჯაჭვული. ერთი მოსაზრების²⁵ თანახმად, დაზარალებულს ამ შემთხვევაში მხოლოდ **სიმბოლური კომპენსაციის** მოთხოვნის უფლება უნდა ჰქონდეს, რადგან დაზარალებული არც ტკივილს განიცდის და არც მისი მორალური დაკმაყოფილება შესაძლებელია ამ ტკივილისათვის კომპენსაციის გადახდის მეშვეობით. ეს მოსაზრება საბოლოო ჯამში უკუსაგდება. კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი **„პიროვნულობის ხელშეუვალობის“** გათვალისწინებით დაუშვებელია, რომ დამზიანებლის აღქმის უნარის დაკარგვამ დაზარალებული თითქმის სრულად გაათავისუფლოს მორალური კომპენსაციის გადახდის ვალდებულებისაგან.²⁶

3. ცხოვრების ხარისხის ობიექტური გაუარესება, როგორც საორიენტაციო მასშტაბი

12 პრობლემურია, ზემოთ მოყვანილის მსგავს შემთხვევებში მორალური ზიანისათვის კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრას დაზარალებულის **სუბიექტური განცდები**,²⁷

სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (2.23.); შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის 18 აპრილის № 33/1483-02.

²² ამასთან სულიერი ტანჯვის განმაპირობებელი ერთ-ერთი ფაქტორი შესაძლებელია დაზიანების შედეგად მთელი პროფესიული განათლებისა და მომზადების „წყალში ჩაყრაც“ აღმოჩნდეს, იხ. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.11.); იხ. შეჯამებისათვის *მესხიშვილი*, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების თაობაზე წარდგენილი სარჩელების სასამართლოს წესით განხილვის ზოგიერთი თავისებურების პრაქტიკული ანალიზი, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2012), 102; ასევე *ძლიერიშვილი*, სატრანსპორტო საშუალების ექსპლოატაციის შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურება, სტუდენტური სამართლებრივი ჟურნალი (2012), 111-ე და მომდევნო გვერდი.

²³ შდრ. *Looschelders*, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 334 და მომდევნო გვერდი.

²⁴ *Looschelders*, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 335.

²⁵ BGH NJW 1976, 1147.

²⁶ BGHZ 120, 5; BGH NJW 1993, 1532.

²⁷ *Brox/Walker*, Schuldrecht BT, 35. Aufl., München 2011, § 52 Rn. 9; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 16 დეკემბრის № 28/5775-15 გადაწყვეტილება (4.2.), თუმცა სასამართლო ამავდროულად მთელ რიგ ობიექტურ გარემოებებზე აკეთებს აქცენტს.

თუ პირველ რიგში ცხოვრების ხარისხის ობიექტური გაუარესება უნდა დაედოს საფუძვლად.²⁸ ამ უკანასკნელი კრიტერიუმის გაზიარების შემთხვევაში, რომელიც ზემოთ მოყვანილი (მე-11 ველი) მაგალითის გათვალისწინებით უფრო დამაჯარებელია, დაზარალებულის სუბიექტური განცდების მნიშვნელობა უკანა პლანზე იხევს.²⁹ თუმცა საბოლოო ჯამში პირის სულიერმა ტკივილმა შეიძლება გაამართლოს თავდაპირველად ობიექტური გარემოებების საფუძველზე განსაზღვრული კომპენსაციის გაზრდა.

V. ფულადი კომპენსაცია პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში
განსხვავებული წესი უნდა გავრცელდეს პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევისას მორალური ზიანის კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრაზე. ამ შემთხვევაში კომპენსაციის საფუძველს წარმოადგენს არა 413 II, არამედ 18 VI 2 მუხლი (იხ. მუხ. 18 107-ე და მომდევნო ველები). მორალური კომპენსაციის მოთხოვნისათვის აუცილებელია, რომ პირმა არა მხოლოდ ხელყოს სხვისი პირადი არაქონებრივი უფლება, არამედ გააკეთოს ეს განსაკუთრებით მძიმე ფორმით.³⁰ პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევისას სასამართლო პრაქტიკა³¹ დაზარალებულს საკმაოდ დიდი ოდენობის მორალურ კომპენსაციას ანიჭებს ხოლმე. ეს ეხება განსაკუთრებით მასმედიის საშუალებების მიერ ამ უფლებების დარღვევას, რაც მათი მხრიდან, ჩვეულებრივ, მოგების მიღების მიზნით ხდება. ამ შემთხვევებში გადამწყვეტია ის გარემოება, რომ ფულად კომპენსაციას გამოსწორებისა და მორალური დაკმაყოფილების ფუნქციის გარდა, ასევე პრევენციის ფუნქციაც ენიჭება.³² მხოლოდ საგრძნობმა ქონებრივმა სანქციამ შეიძლება აიძულოს პირი ხელი აიღოს სხვისი პირადი სფეროს ხელყოფაზე.³³

13

14

²⁸ Looschelders, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 335.

²⁹ სავარაუდოდ ამასვე გულისხმობს უზენაესი სასამართლო (2014 წლის 19 მაისის № ას-998-956-2013 განჩინება; 2005 წლის 30 ივნისის № ას-1433-1531-04 გადაწყვეტილება; 2003 წლის 24 აპრილის № 3კ-1240-02 გადაწყვეტილება; 2003 წლის 30 მაისის № 3კ-433-03 გადაწყვეტილება; 2003 წლის 30 ივლისის № კ-423-03 გადაწყვეტილება; შდრ. ასევე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება) როდესაც ამბობს – „როგორი დიდიც არ უნდა იყოს კომპენსაცია, იგი მაინც ვერ აღუდგენს დაზარალებულს ხელყოფამდე არსებულ სულიერ მდგომარეობას, რის გამოც კომპენსაციის ოდენობა უსაზღვროდ არ უნდა იყოს გაზრდილი“ – თუმცა სასამართლო ამ თავის განმარტებაში არ უსვამს რა ხაზს იმ გარემოებას, რომ დაზარალებულის სულიერ განცდებს არა ზოგადად, არამედ მხოლოდ ცხოვრების ხარისხის ობიექტურ გაუარესებასთან შედარებით ენიჭება მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა, არსებობს იმის საფრთხე, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურების ფუნქცია მხოლოდ სიმბოლურ კომპენსაციამდე იქნება დაყვანილი, რაც არასწორია.

³⁰ BGHZ 128, 12.

³¹ BGHZ 128, 15; BGH NJW 1996, 987.

³² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 3 აპრილის № ას-1477-1489-2011 განჩინება; აქიდან გამომდინარე 18 VI 2 მუხლი მოთხოვნის დამოუკიდებელ საფუძველს წარმოადგენს და არ ტოვებს ადგილს 413 II მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის ფარგლებში განვითარებული პრინციპების გამოყენებისათვის (იხ. დეტალურად ამასთან დაკავშირებით მე-18 მუხლის კომენტარი)

³³ წინააღმდეგ შემთხვევაში მოგება დიდი ალბათობით ყოველთვის გადაწონის ფულადი კომპენსაციის სახით გადახდილ დანაკარგს და იქნება სტიმული პირადი უფლებების დარღვევისათვის სხვა შემთხვევებშიც (შდრ. BGHZ 128, 1).

ფულადი კომპენსაციის ოდენობის ამგვარი განსხვავება 413 II მუხლისა და 18 VI 2 მუხლის მიხედვით პასუხისმგებლობისას, საკმაოდ საკამათოა. კომპენსაციამ მასმედიის მეშვეობით პირადი არაქონებრივი უფლების დარღვევისათვის შეიძლება მნიშვნელოვნად გადააჭარბოს მძიმე ფიზიკური, თუ ფსიქიკური ტრავმისათვის გადასახდელ კომპენსაციას.³⁴ თუმცა აქ მაინც არ არის სახეზე თანასწორობის პრინციპის დარღვევა (კონსტიტუციის მე-14 მუხლი), რადგან ეს ორი შემთხვევა ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავდება. ზემოთ ხსენებული პრევენციის ფუნქცია, რაც პირადი არაქონებრივი უფლებების დარღვევისას წინა პლანზე დგას, 413 II მუხლის შემთხვევაში არანაირ როლს არ თამაშობს.³⁵

³⁴ *Looschelders*, Schuldrecht Allgemeiner Teil, 9. Aufl., München 2011, 337.

³⁵ BVerfG NJW 2000, 2187; თუმცა შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 22 ნოემბრის № ას-868-817-2010 განჩინება და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 5 აგვისტოს № 2/ზ-614 განჩინება (4.24.); *ბიჭია*, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, მართლმსაჯულება და კანონი, № 3(51)/2016, 104; *ძლიერიშვილი*, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ადვოკატი № 2/2013, 33.